

Investigating the Phenomenon of Social Malingering and its Contexts of Formation from the Perspective of Social Scientists and Common People

Amir Isamaleki^I , Seyed Samad Beheshty^{II}

<https://doi.org/10.22084/csr.2024.25531.2051>

Received: 2022/01/07; Revised: 2022/04/23; Accepted: 2022/05/18

Type of Article: **Research**

Pp: 9-31

Abstract

The main purpose of this study is to compare the views of social scientists and experts, and the public views on the phenomenon of social malingering and its contexts of formation in social interactions and everyday life. From the point of view of experts, social malingering includes specific actions and interactions that are associated with irresponsibility, rationalization, pretension. this social action manifests itself in various ways in everyday interactions and should not be simplified to just one aspect of it. in addition, social malingering is understandable in the plotting of its causal conditions, contextual conditions, and mediator conditions, and in the network among those conditions and social malingering as a strategy for dealing with them and their consequences. from a public point of view, social malingering in the oscillation among disintegration and social dependency is also a strategy for survival in conditions of social anomy. circumstances in which the decline in social capital, on the one hand, and the existence of many motives for revenge of the community, on the other, lead individuals to avoid responsibility and shirk their legal and moral duties. This qualitative research shows that public views support the Perspective of experts; the difference is that, in the specialized perspectives among social scientists, the emphasis is on the central phenomenon of protest against cultural and social conditions, but in the public views among common people, the emphasis is on survival strategies that lead to both the survival of individuals and the survival of society.

Keywords: Social Malingering, Protest, Revenge, Lack of Ontological Security, Individuality Cult, Survival Strategies.

I. PhD Graduate in Sociology of Social Problems in Iran, Department of Social Science, Faculty of Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran.

II. Associate Professor, Department of Social Science, Faculty of Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran (Corresponding Author).

Email: sbeheshty@yu.ac.ir

Citations: Isamaleki, A. & Beheshty, S. S., (2025). "Investigating the Phenomenon of Social Malingering and its Contexts of Formation from the Perspective of Social Scientists and Common People". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 14(26): 9-31. <https://doi.org/10.22084/csr.2024.25531.2051>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5891.html?lang=en

Publisher & Owner: Bu-Ali Sina University.

Copyright © 2025 The Authors. Published by Bu-Ali Sina University.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.



1. Introduction

In social interactions and daily life, malingering can be seen in various ways to escape from responsibility. malingering is a significant research in medicine, especially in prisons, barracks, and some public and private offices and organizations; but it is not only related to health and social ethics. in addition, the evidence shows that we like to find reasons and factors other than our own performance or inaction for things and place the responsibility of incidents on others. the main purpose of this study is to compare the views of social scientists and experts, and the public views on the phenomenon of social malingering and its contexts of formation in social interactions and everyday life. We want to understand why and how does the avoidance of performing legal and moral duties with reference to external and unjustified factors appear in social interactions and daily life? And at the same time, what is the difference between the views of experts and the general public regarding this phenomenon?

According to experts, malingering is not an individual problem; rather, it stems from a major cultural and psychological problem in society; however most psychiatric and psychological research on malingering seeks to diagnose it and sometimes seeks to treat it from a psychological point of view. using the concept of social malingering in the sociological context, this study seeks to analyze the contexts of formation and emergence of the avoidance of performing legal and moral duties with reference to external and unjustified factors in social interactions and daily life.

This question is raised, what are the requirements and commitments for checking the meaning and concept of this social phenomenon?, what do sociologists understand about social malingering and how do they define its conceptual space?, in particular, by comparing the public views and the views of social science experts in this research, we seek to find out under what causal conditions social malingering in social interactions and daily life emerges. what are the Contextual Conditions in the occurrence of social malingering?, what are the intervening factors in the occurrence of social malingering?, what strategies do people use for social malingering and what are the strategies for dealing with them in social interactions and daily life usually?, what are the views of people who do social malingering about their performance? and comparing the opinions of social science experts and the general public in this regard, what are the similarities and differences?

2. Materials and Methods

This research is a qualitative study in which the opinions of social science experts and public views about the phenomenon of social malingering and the contexts of its formation in everyday life are examined. for this purpose, the views of experts on social malingering in the research of Isamaleki et al. (1399) and general views in this regard in the research of Isamaleki et al. (1400) as available samples and cases for study to achieve a more accurate and deeper understanding of the phenomenon of Social malingering have been compared. therefore, this research can be seen as a kind of comparative sociology, which, following Durkheim (1938: 139), is not a specific field, but sociology itself. and he tries not to be satisfied with just his description and to explain the will of the events. the point of departure for this kind of research is to accept and emphasize that thinking without comparison is not possible; and in the absence of comparison, scientific research does not take place.

According to the aforementioned explanations, this research can also be considered as a kind of qualitative meta - analysis. by explaining that, qualitative research describes independent perspectives of a phenomenon that is the specific experience of a particular group; and the combination of these studies in a qualitative meta-synthesis shows the common experiences of the said phenomenon and its different aspects (Aguirre and Bolton, 2014: 283). in order to describe and explain the formation of the phenomenon of social malingering, this research looks at the similarities and differences of the views of experts and the general public regarding causal conditions, Contextual Conditions, intervening conditions and its consequences. also, in order to achieve scientific accuracy and validation of the research, in addition to specifying the comparative cases by mentioning the name, using the peer debriefing, the rick and thick description, and the verification techniques, we tried to make conceptual equivalence and measurement equivalence in such a way that the conceptual ground used among social scientists and the general public is appropriate for comparison.

3. Data

From the point of view of experts, social malingering includes specific actions and interactions that are associated with irresponsibility, justification, and pretension. this social action manifests itself in various ways in everyday interactions and should not be simplified to just one aspect of it. in addition, social malingering is understandable in the plotting of its causal conditions, contextual conditions, and mediator conditions, and in the network among those conditions and social malingering as a strategy for dealing with them and their consequences. according to social science experts, in a society where there is a lack of ontological security, bad governance, ideological morality, individuality cult, weakening of social morality, and anomaly of individuals and reference groups, members of society are protesting and they do social malingering; The result of such life-world is a decline in social capital and the unpredictability of social behavior. from a public point of view, social malingering in the oscillation among disintegration and social dependency is also a strategy for survival in conditions of social anomy. circumstances in which the decline in social capital, on the one hand, and the existence of many motives for revenge of the community, on the other, lead individuals to avoid responsibility and shirk their legal and moral duties.

4. Discussion

The phenomenon of social malingering emerges in the dialectic of its causal, contextual and intervening factors and in the mutual relationship with them leads to the production and reproduction of itself and them, and according to the fluidity of social phenomena, the most important way to prevent and reduce the phenomenon of social malingering is to constantly monitor it in social actions and interactions; understanding how this social action in social interactions and daily life both creates the social world and is its product; in this way, correct confrontation with this social phenomenon can help to prevent and reduce it.

5. Conclusion

This qualitative research shows that public views support the Perspective of experts; the difference is

that, in the specialized perspectives among social scientists, the emphasis is on the central phenomenon of protest against cultural and social conditions, but in the public views among common people, the emphasis is on survival strategies that lead to both the survival of individuals and the survival of society; thus, social malingering in the oscillation among disintegration and social dependency is a strategy for survival in conditions of social anomy. this study shows that the practice of social malingering and the theorems and the resources that affect it, are constantly and actively engaged in building and rebuilding each other; this is why social malingering and its functional disorders in political, social, economic and cultural institutions appear and manifest in various ways in social interactions and everyday life.

Acknowledgments

We would like to thank all of the experts and citizens who participated in this research

Observation Contribution

Research design, scientific supervision: Seyed Samad Beheshti (corresponding author); tool development, fieldwork, and partial analysis: Amir Isamaleki; final analysis, writing, and critical review: both authors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.



بررسی پدیده تمارض اجتماعی و زمینه‌های شکل‌گیری آن از دیدگاه متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم

امیر عیسی ملکی^I، سید صمد بهشتی^{II}

شناسه دیجیتال (DOI): <https://doi.org/10.22084/csr.2024.25531.2051>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۷، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۰۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۲۸

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۹-۳۱

چکیده

تمارض اجتماعی به عنوان روشی برای فرار از مسئولیت، پدیده‌ای است که در زندگی روزمره ایرانیان مشاهده می‌شود. فهم چرایی و چگونگی زمینه‌های شکل‌گیری آن در تعاملات اجتماعی و زندگی روزمره از نگاه خبرگان علوم اجتماعی و عامه مردم و مقایسه این دو دیدگاه هدف اصلی این پژوهش است. از نظرگاه متخصصان، تمارض اجتماعی شامل تعاملات خاصی است که با مسئولیت‌گریزی به شیوه‌های متنوعی چون دلیل تراشی و توریه همراه است. این کنش اجتماعی که به انحاء گوناگون در تعاملات روزمره ظهور و بروز پیدا می‌کند پیچیدگی‌های خاص خود را دارد و نباید آن را صرفاً به یکی از وجوه آن ساده‌سازی کرد؛ تحلیل و بررسی مصاحبه‌های انجام شده نشان می‌دهند از نظر متخصصین شرایط علی و زمینه‌ای و مداخله‌گر متعددی در شکل‌گیری تمارض اجتماعی به مثابه راهبردی برای مواجهه با مسئولیت‌های زندگی و پیامدهای‌شان درگیر هستند که به نوعی اعتراض به شرایط فرهنگی و اجتماعی را رقم می‌زنند اما از نظرگاه عمومی تمارض اجتماعی در نوسانی میان از هم گسیختگی و وابستگی اجتماعی، راهبردی برای بقاء در شرایط آشفتگی اجتماعی است. در واقع کاهش سرمایه اجتماعی از یک سو و وجود انگیزه‌های بسیار برای انتقام از جامعه از سوی دیگر، افراد را به مسئولیت‌گریزی و شانه خالی کردن از انجام وظایف قانونی و اخلاقی و به بیانی دیگر پناه بردن به تمارض اجتماعی سوق می‌دهد. این پژوهش کیفی نشان می‌دهد برداشت‌های عمومی مؤید دیدگاه‌های تخصصی است؛ با این تفاوت که در دیدگاه‌های تخصصی میان خبرگان علوم اجتماعی تأکید بر روی پدیده محوری اعتراض به شرایط فرهنگی و اجتماعی است ولی در دیدگاه‌های عمومی میان عامه مردم تأکید بر روی راهبردهای بقاءست که هم بقاء افراد و هم بقاء جامعه را در پی دارد.

کلیدواژگان: تمارض اجتماعی، اعتراض، انتقام، فقدان امنیت هستی‌شناختی، کیش فردیت، راهبردهای بقاء.

I. دانش‌آموخته دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.

II. دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول).

Email: sbeheshty@yu.ac.ir

ارجاع به مقاله: عیسی ملکی، امیر؛ و بهشتی، سید صمد، (۱۴۰۴). «بررسی پدیده تمارض اجتماعی و زمینه‌های شکل‌گیری آن از دیدگاه متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم»، پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۴(۲۶): ۹-۳۱. <https://doi.org/10.22084/csr.2024.25531.2051>
صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5891.html?lang=fa



© حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. ۱۴۰۴. ناشر این مقاله، دانشگاه بوعلی سینا است.
این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.
Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

۱. مقدمه

در زندگی روزمره، در حین تعاملات اجتماعی به طرق مختلف برای فرار از عمل به مسئولیت، تمارض^۱ می‌شود. تمارض در پزشکی به‌ویژه در زندان‌ها، سربازخانه‌ها، برخی اداره‌ها و سازمان‌های دولتی و خصوصی چشم‌گیر است (رهبر طارمسری و همکاران، ۱۳۹۶)؛ اما به گفته متخصصان تمارض صرفاً مشکلی فردی نیست، بلکه وجوه اجتماعی نیز دارد (داوودی، ۱۳۹۴). به علاوه، بنا بر شواهد، ما دوست داریم دلایل و عواملی غیر از بی‌عملی و یا عملکردمان برای امور پیدا کنیم و مسئولیت بروز حوادث را به عهده دیگران بگذاریم؛ برای نمونه: در حالی که در ایران به طور متوسط در هر ساعت دو نفر در تصادفات کشته می‌شوند (هادیانفر، ۱۳۹۸)، به تخلفات رانندگی و بی‌احتیاطی سرنشینان به عنوان عامل اصلی اشاره می‌شود؛ و رانندگان اغلب آن را نمی‌پذیرند.

خطاهای پزشکی بسیار و در حال افزایش است. پرونده‌های ارجاعی شکایت مردم از پزشکان به نظام پزشکی نیز بیان‌گر همین ادعاست (داداش‌پور، ۱۳۹۲: ۲)؛ در حالی که پزشکان و پرستاران حقوق و مزایای ناکافی، امکانات کم و عواملی این چنین به عنوان عامل اصلی خطاها اشاره می‌کنند.

بنا بر آمار رسمی سازمان بهینه‌سازی انرژی ایران، سابا، در ایران به طور متوسط ۳/۵ تا ۵ برابر بیش از مصرف جهانی اتلاف انرژی وجود دارد (خبرگزاری دانشجویان ایران، ۱۳۹۵/۴/۲۲). پژوهش‌های «رنانی» (۱۳۹۹) نیز نشان می‌دهد: «اقتصاد و جامعه ایران در تولید مقدار معینی کالا و خدمات، سه برابر مورد انتظار انرژی مصرف می‌کند». به گزارش بانک مرکزی نیز اگر اثر افزایش قیمت را از محاسبات حذف کنیم، در ایران تولید واقعی اقتصاد اصلاً رشدی نداشته است (تارنمای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۹). مسائل ذکر شده و ذکر نشده از این دست در حالی است که، تقریباً هیچ‌یک از گروه‌های متعدد و مخالف سیاسی در ایران، مسئولیت رفتار خود را نمی‌پذیرند و همگی انجام نشدن برخی برنامه‌ها و برخی نقایص و ناهنجاری‌ها را به گردن دیگری می‌اندازند (اباذری، ۱۳۸۱: ۳۷). اکنون بسیاری از روشنفکران در عمل به سیاست پشت کرده‌اند و به زندگی مردم توجهی نمی‌کنند (کاظمی، ۱۳۹۴: ۳۸). با نگاه خطی و ساده، علت‌العلل مشکلات ما استبداد به نظر می‌آید؛ و این طور گفته می‌شود که همین امر سبب شده دروغ بگوئیم، تملق کنیم و مسئولیت ناپذیر و خودمدار شویم (فراستخواه، ۱۳۹۴: ۱۶۴) و از این نظرگاه بسیار می‌شنویم که فقط بی‌کفایتی مسئولان علت مسائل اجتماعی و مشکلات است.

موارد پیش گفته، همگی نوعی تمارض اجتماعی^۲ با شواهدی حاکی از اختلالات کارکردی در نهادهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، و نهادهای مذهبی و فرهنگی است. نوعی اهمال‌کاری و مسئولیت‌گریزی و هم‌چنین دلیل‌تراشی آگاهانه، عمدی و همراه با مظلوم‌نمایی است؛ که در عین حال برای موجه جلوه دادن خود انجام می‌شود؛ و زندگی اجتماعی را مختل می‌کند؛ و بی‌اعتمادی و سوءظن را در روابط اجتماعی افزایش می‌دهد.

اغلب پژوهش‌ها درباره تمارض در پی تشخیص و گاهی درمان آن از نظرگاهی روان‌شناختی هستند (خرم‌رودی، ۱۳۸۳؛ رهبر طارمسری و همکاران، ۱۳۹۶ و انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۱۹۹۴). در این تحقیق مفهوم تمارض اجتماعی در بستری جامعه‌شناختی بررسی می‌شود. این سؤال مطرح است که تدقیق معنایی و مفهوم‌شناسی این پدیده اجتماعی چه الزامات و اقتضائاتی دارد؟، متخصصان جامعه‌شناسی چه درکی از تمارض اجتماعی دارند و فضای مفهومی آن را چه طور تعریف می‌کنند؟

به‌ویژه، با مقایسه میان دیدگاه‌های عمومی و نظرگاه‌های متخصصان علوم اجتماعی در این پژوهش، در پی آن هستیم که دریابیم تمارض اجتماعی در تعاملات اجتماعی و زندگی روزمره، تحت کدام شرایط علی^۳ ظهور و بروز می‌یابد؟، عوامل زمینه‌ساز^۴ در بروز تمارض اجتماعی کدام‌اند؟، عوامل مداخله‌گر در بروز تمارض اجتماعی کدام‌اند؟، افراد برای تمارض اجتماعی چه استراتژی‌هایی را به کار می‌گیرند و راهبردهای مواجهه با آن‌ها در تعاملات اجتماعی و زندگی روزمره معمولاً چگونه است؟، افراد متمارض چه دیدگاهی درباره عملکرد خود دارند؟ و مقایسه نظرگاه‌های متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم در این خصوص، حائز چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی است؟

۲. پیشینه پژوهش

«عیسی‌ملکی» و همکاران (۱۳۹۹) پیش‌تر در پژوهشی به منظور «مفهوم‌شناسی و تحلیل جامعه‌شناختی زمینه‌های شکل‌گیری پدیده تمارض اجتماعی» به شیوه نمونه‌گیری نظری، ۱۵ نفر از خبرگان علوم اجتماعی را برای انجام مصاحبه عمیق انتخاب کرده و مبتنی بر الگوی پارادایمی «استراوس»^۵ و «کربین»^۶ در رویکرد نظام‌مند روش «نظریه زمینه‌ای»^۷ به تحلیل داده‌ها پرداخته‌اند. نتیجه تحقیق آن‌ها نشان داد که تمارض اجتماعی ابزار مفهومی مناسبی برای مطالعه مسئولیت‌گریزی همراه با توجیه و دلیل تراشی، و همراه با مظلوم‌نمایی و فریب‌کاری عمدی و آگاهانه در زندگی روزمره و حین تعاملات اجتماعی است.

عیسی‌ملکی و همکاران (۱۴۰۰) در ادامه تحقیقات خود، در پژوهشی با نام «ظهور تمارض اجتماعی در زندگی روزمره»، این پدیده اجتماعی و استراتژی‌های آن در زندگی روزمره را در عمل مراجعه‌کنندگان و همکاران مجتمع شماره ۱۰ مرکز شورای حل اختلاف در شهر تهران به انحاء گوناگون رصد کرده‌اند؛ یعنی به سراغ جاه‌آدم‌ها و رویدادهایی رفته‌اند که با مشاهده آن‌ها درک از تمارض اجتماعی در میدان به حداکثر برسد؛ تا به این ترتیب بتوان مقوله‌های آن را از لحاظ ویژگی‌ها و ابعاد غنی کرد. ایشان در این پژوهش ۳۶ نفر را با نمونه‌گیری نظری برای انجام مصاحبه‌های عمیق انتخاب کرده و داده‌های حاصل از گفت‌وگو را با کدگذاری دو مرحله‌ای الگوی ظهوریابنده «گلیسر»^۸ در نظریه زمینه‌ای (CL-GTM) تحلیل و مقوله‌بندی کرده‌اند.

الگوی حاصل از تحلیل داده‌ها درباره تمارض اجتماعی از دیدگاه‌های عمومی، در تحقیق پیش‌گفته، نشان می‌دهد که تمارض اجتماعی به مثابه راهبردی برای بقاء در شرایط آشفته اجتماعی است.

«عیسی‌ملکی» و «بهشتی» (۱۴۰۲) در پژوهش دیگری به نام «تحلیل جامعه‌شناختی قهرمان‌پروری در تعاملات اجتماعی به مثابه تمارض اجتماعی؛ مطالعه موردی فیلم «قهرمان»»، با هدف اصلی کشف و افشای مضامین پنهان و آشکار تمارض اجتماعی در عمل شخصیت‌های فیلم قهرمان، اثر «اصغر فرهادی»، با روش کیفی به تحلیل محتوای اثر پرداختند؛ تا دریابند پدیده‌های تمارض اجتماعی و قهرمان‌پروری در زندگی روزمره چه ارتباطی با هم دیگر دارند. بنا بر دریافت‌های این مطالعه، پدیده‌هایی مانند تمارض اجتماعی و قهرمان‌پروری در زندگی روزمره، در رابطه متقابل و دیالکتیک کوشش و ناکامی، ناکارآمدی نهادهای اجتماعی و سیاسی، کیش فردیت، اخلاق‌گرایی ایدئولوژیک، ناامنی هستی‌شناختی و کاهش سرمایه اجتماعی، به تولید و بازتولید یکدیگر می‌پردازند و شاید تمارض اجتماعی و قهرمان‌پروری به مثابه راهبردهایی برای بقاء، به‌ویژه بقاء آبرو و مقبولیت اجتماعی در تعاملات و زندگی روزمره، آخرین نوع از کنش‌های اجتماعی و ابتکار عمل برای حفاظت از خود و جامعه باشند.

پژوهش حاضر نیز با مذاقه بر مفهوم تمارض اجتماعی و زمینه‌های شکل‌گیری آن از دیدگاه متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم، وجوه تشابه و تفاوت آن‌ها را بررسی می‌کند؛ تا به این ترتیب با دستیابی به درکی عمیق‌تر از تمارض اجتماعی، اهداف پژوهش و به‌ویژه پاسخ پرسش‌های تحقیق را دریابد.

در این خصوص، درباره نیروهای اجتماعی‌ای که واجد مسئولیت‌گریزی همراه با دلیل تراشی و مظلوم‌نمایی، و فریب‌کاری است، و کنش‌ها و برهم‌کنش‌هایی که موجب ویژگی‌های پیش‌گفته‌اند، از نظرگاه «گافمن» (۱۹۶۱: ۱۰۷) به احتمال زیاد افراد در تعاملات اجتماعی، یک «نقش اجتماعی»^۹ با مرتبه فرودست را با فاصله‌گیری از آن انجام می‌دهند. یعنی آن را با دل‌سردی و بی‌میلی ایفا می‌کنند؛ و موقعیت‌هایی که به‌زور به کسی تحمیل شود این پدیده را به بار می‌آورد (برگر، ۱۳۹۳: ۱۵۸). به این ترتیب، افراد از چالش مواجهه با نقشی که فرودست و دون‌شان خود می‌پندارند رها می‌شوند، و وجهه‌ای فراتر از آن نقش را نشان می‌دهند، و از مشقت ایفای کامل آن نقش شانه خالی می‌کنند (گافمن، ۱۹۶۱: ۱۱۳).

«ترنر» (۲۰۰۲) در این خصوص به نیازهای تراکنشی به مثابه نیروی مهمی در کنش‌های دوسویه انسان‌ها اشاره می‌کند. از این نظرگاه، تأیید نشدن هویت در افراد، احساسات منفی مانند ترس، خشم، خجالت، شرم، گناه و احساسات منفی دیگر را به دنبال دارد؛ که با چنین تجربیاتی شخص به ناچار راهبردهای دفاعی مختلفی را برای

مراقبت از «خود» در پیش می‌گیرد. به اعتقاد ترنر (۱۳۹۴: ۴۳۴-۴۳۳) فرافکنی و نسبت دادن احساسات منفی سرکوب شده به دیگران یکی از این مکانیزم‌های دفاعی است. اصطلاح امنیت هستی‌شناختی «گیدنز» (۱۹۹۱) نیز به همین موضوع اشاره می‌کند؛ و دریافت مناسبی از ذخایر نظری جامعه‌شناسی برای ایجاد «حساسیت نظری»^{۱۰} درباره فقدان مسئولیت‌پذیری، دلیل تراشی و توجیه، و مظلوم‌نمایی فریب‌کارانه و پیامدهای آن به صورت کاهش سرمایه اجتماعی و پیش‌بینی ناپذیری رفتارهای اجتماعی به نظر می‌رسد.

در نظریه‌شناسایی، وجهی دیگر از این موضوع مورد مذاقه قرار گرفته است. از این نظرگاه، با طرد شدن افراد و حقوق نابرابر در جامعه، خودمختاری اخلاقی افراد مخدوش می‌شود و آن‌ها به شهروند درجه دوم تقلیل می‌یابند (هونت، ۱۹۹۶: ۱۳۳)؛ بنابراین در مواجهه با حوادث و رخداد‌های مختلف، افراد خود را قادر و موظف به داشتن قضاوت اخلاقی نمی‌دانند.

از نظرگاه‌های «کنش اجتماعی»^{۱۱} که به کنش متقابل اعضای جامعه در شکل دادن به ساختارها توجه بیشتری دارند (گیدنز و بردسال، ۱۳۸۹: ۲۸)، دانش جامعه‌شناسی در پی فهم تفسیری از رفتار انسان‌هاست؛ و این فهم تفسیری برای دست‌یابی به تبیینی از علت، جریان و آثار رفتار انسانی لازم است (ویر، ۱۹۶۴: ۲۹). در این خصوص، ویر کنش‌های اجتماعی را به چهار نوع متمایز تقسیم می‌کرد؛ که در میان آنها، در «کنش عقلانی معطوف به هدف»، فاعل کنش هدفی روشن را در نظر دارد و همه وسایل را برای رسیدن به آن با هم به کار می‌گیرد. «کنش انفعالی یا عاطفی» نیز بی‌واسطه ناشی از حال وجدانی یا خلق فاعل است؛ مانند سیلی‌ای که مادر به علت غیر قابل تحمل بودن رفتار فرزند به گوش وی می‌نوازد، یا مستی که یکی از بازیگران در ضمن بازی فوتبال به علت از دست دادن تسلط خویش بر اعصابش به بازیگری دیگر می‌زند. در تمامی این موارد مبنای تعریف کنش هدف یا سیستمی از ارزش‌ها نیست، بلکه کنش در واقع عبارت از واکنشی عاطفی است که فاعل کنش در اوضاع و احوالی معین نشان می‌دهد (آرون، ۱۳۸۷: ۵۶۷-۵۶۶).

درخصوص این‌که انسان‌ها بر چه اساسی و چگونه کنش‌های خود را سامان می‌دهند، در «نظریه عمل»^{۱۲} تأمل و تدقیق می‌شود که رفتار اجتماعی تا چه اندازه مبتنی بر آگاهی و انتخاب است و چقدر از علل بیرونی تأثیر می‌پذیرد؛ از این چشم‌انداز، کنش‌گران ماهیت مفروضات پیشین و میزان تأثیر آن‌ها بر عمل‌شان را به طور کامل نمی‌شناسند (بیرنسکی، ۲۰۰۷ به نقل از ریتزر، ۱۳۹۳: ۳۱۷). «بورديو» درخصوص این موضوع درباره تئوری خود می‌گوید: تئوری کنشی که من (در قالب مفهوم عادت‌واره)^{۱۳} پیش می‌نهم، توضیح می‌دهد اکثر کنش‌های انسانی بر استعدادها و آمادگی‌های کسب‌شده‌ای که سبب می‌شوند کنش به سمت این یا آن هدف تفسیر شود، مبتنی و متکی‌اند؛ بدون این‌که کسی بتواند مدعی شود آن هدف را به صورت مقصودی آگاهانه در دستور کار داشته است (بورديو، ۱۳۸۰: ۲۴۷-۲۴۶). به این ترتیب، در این نظرگاه با یک فلسفه کنش روبه‌رو هستیم. از این چشم‌انداز، «عاملان اجتماعی»^{۱۴} مبتنی بر رابطه تعاملی ساختارهای عینی (یعنی ساختارهای حوزه اجتماعی) و ساختارهای ذهنی‌شده (یعنی عادت‌واره‌ها) عمل می‌کنند. در این میان عادت‌واره نوعی تربیت غیر مستقیم است که موجب می‌شود عاملان اجتماعی بدون نیاز به تأمل و بی‌تکلف، فضایل یا رذایل پذیرفته‌شده در جامعه را انجام دهند. بنابراین عادت‌واره دیالکتیک درونی شدن «احوال ظاهری»^{۱۵} و بیرونی شدن «احوال درونی»^{۱۶} است (بورديو، ۱۹۷۷: ۷۲)؛ که عمل را به شکل ضرورتی منطقی پیش می‌برد (بورديو، ۱۳۸۰: ۳۰۰). به این ترتیب، عادت‌واره‌ها دنیای اجتماعی و محصول آن را توأمان می‌سازند.

هم‌سو با چنین چشم‌اندازی، گیدنز اصطلاح ساختاربابی را برای تحلیل فرآیند ساختن و بازساختن فعالانه ساختار اجتماعی به کار می‌برد؛ و توضیح می‌دهد که ارتباط ساخت و کنش ضروری است. از این چشم‌انداز نظری برای تلفیق عاملیت و ساختار^{۱۷} به اعتقاد گیدنز (۱۹۸۴: ۲۱۹) دلیلی بر این‌که ساختار تعیین‌کننده کنش است، یا برعکس کنش‌های اجتماعی ساختار را می‌سازد، وجود ندارد؛ گیدنز تأکید می‌کند که پاسخ مناسب به این پرسش که: «یک کارگزار فردی چگونه با جنبه‌های ساختاری جامعه ارتباط می‌یابد؟»، مستلزم فراتر رفتن از این

«دوگانه‌گرایی»^{۱۸} است که اغلب یکی را بر دیگری ترجیح می‌دهد. از این نظرگاه، عاملیت و ساختار «دووجهی»^{۱۹} و دو روی یک سکه‌اند؛ که نمی‌توان آن‌ها را از هم دیگر جدا کرد.

در نظریه ساختاریابی یا ساختاربندی، عاملیت لزوماً کنش نیت‌مند نیست، رفتارها و پیامدهای کنشی انسان حتماً نیت‌مند نیستند، عاملیت انسان‌ها به معنای فعال مایشاء بودن آن‌ها نیست، و انسان‌ها نمی‌توانند هر چه دوست دارند انجام دهند؛ در عین حال، ساختارها را هم نباید اجبارهایی که به سادگی بر عاملیت وارد می‌شوند مفهوم‌سازی کرد. گیدنز بین «آگاهی استدلالی»^{۲۰} و «آگاهی عملی»^{۲۱} تمایز قائل است. وی آگاهی استدلالی را نتیجه توانایی توصیف کنش با کلمات می‌داند و از نظر وی آگاهی عملی شامل کنشی است که از جانب کنش‌گر بدیهی در نظر گرفته می‌شود، بی‌آن‌که کنش‌گر قادر باشد کاری را که انجام می‌دهد با کلمات بیان کند. همین آگاهی نوع دوم است که در نظریه ساختاریابی اهمیت خاصی دارد و حاکی از توجه اصلی به کردار است تا گفتار (ریتزر، ۱۳۹۳: ۶۹۷-۶۹۸).

در نظریه ساختاریابی، ساختار مستقل از دانش عاملان درخصوص آن‌چه در اقدامات روزمره انجام می‌دهند وجود ندارد (گیدنز، ۱۹۸۴: ۲۶)؛ و به مثابه «قواعد و منابع» مفهوم‌سازی شده است؛ از این چشم‌انداز، قواعد فراهم‌کننده منابع اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی است و عاملان با به‌کارگیری آن‌ها زندگی متعارف و روزمره خود را سپری می‌کنند. منابع نیز ابزارهایی هستند که کنش‌گران از آن‌ها برای انجام امور استفاده می‌کنند؛ چیزهایی که قدرت تولید می‌کنند تا کنش‌گران قادر به انجام عمل شوند (همان: ۱۶-۱۴). قواعد و منابع روابط اجتماعی را به یکدیگر گره می‌زنند و کنش‌گران با استفاده از آن‌ها به آفرینش، نگه‌داری یا تبدیل روابط در طول زمان و پهنای مکان دست می‌زنند (ترنر، ۱۳۹۴: ۷۴۱-۷۴۰)؛ از چشم‌انداز نظری ساختاریابی، در فرآیند دیالکتیکی تولید عمل و ساختار و آگاهی، عاملان در کنش‌های متقابل‌شان از ساختارها پیروی می‌کنند و ضمن اعمال‌شان، در بازتولید نهادها و ساختارها دخالت می‌کنند. در این پژوهش، توجه به این موضوع به عنوان منبعی برای ایجاد حساسیت نظری درخصوص عمل تمارض اجتماعی است؛ که برای فهم نیروهای اجتماعی واجد فقدان مسئولیت‌پذیری، همراه با دلیل‌تراشی، و مظلوم‌نمایی فریب‌کارانه به‌کار رفته است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش مطالعه‌ای کیفی است که در آن، نظرگاه‌های متخصصان علوم اجتماعی و دیدگاه‌های عمومی درباره پدیده تمارض اجتماعی و زمینه‌های شکل‌گیری آن در زندگی روزمره، مورد مذاقه قرار می‌گیرد. برای مقایسه نظرگاه‌های پیش‌گفته و دیدگاه‌های عمومی که در پیشینه تجربی تحقیق به روش نظریه زمینه‌ای با رویکردهای نظام‌مند و طرح جی‌تی‌ام کلاسیک مطالعه شده‌اند، از داده‌های قابل مقایسه دو جامعه، یعنی یک گروه ۱۵ نفره از نخبگان و گروه دیگر ۳۶ نفره از مشارکت‌کنندگان عمومی بهره گرفته شده است. از این‌رو، این پژوهش را می‌توان نوعی جامعه‌شناسی مقایسه‌ای دریافت که به پیروی از «دورکیم» (۱۹۳۸: ۱۳۹) رشته‌ای خاص نیست، بلکه خود جامعه‌شناسی است؛ و می‌کوشد فقط به صورت صرفاً وصفی خودپسند نکند و خواست وقایع را مبین سازد (دورکیم، ۱۳۸۷: ۱۶۶). نقطه عزیمت تحقیقاتی از این دست، پذیرش و تأکید بر این نکته است که تفکر بدون مقایسه ممکن نیست؛ و در فقدان مقایسه، پژوهش علمی‌ای صورت نمی‌پذیرد.

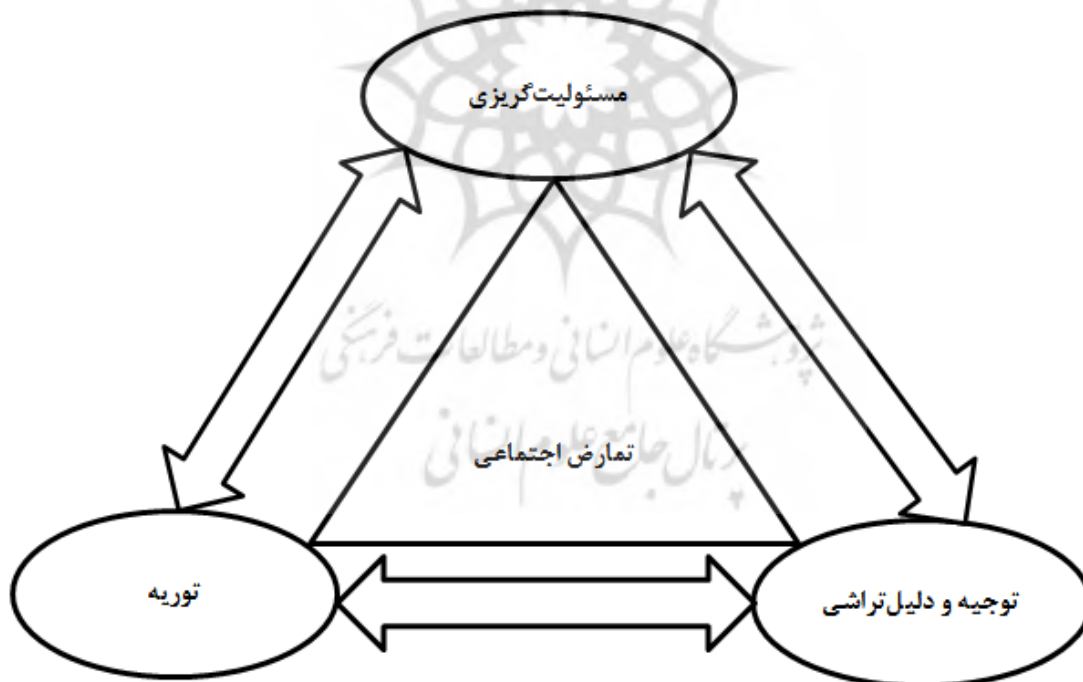
بنا بر توضیحات پیش‌گفته، این پژوهش را می‌توان نوعی «فرا ترکیب کیفی»^{۲۲} نیز دریافت. با این توضیح که، تحقیقات کیفی نظرگاه‌های مستقل از یک پدیده را تشریح می‌کنند که تجربه اختصاصی یک گروه مشخص است؛ و ترکیبی از این مطالعات در یک فرا ترکیب کیفی، تجربه‌های مشترک پدیده مزبور و جنبه‌های متفاوت آن‌را نشان می‌دهد (آگیره و بولتون، ۲۰۱۴: ۲۸۳). این پژوهش نیز به منظور توصیف و تبیین زمینه‌های شکل‌گیری پدیده تمارض اجتماعی، به مشابهنه‌ها و تفاوت‌های دیدگاه‌های متخصصان و عامه مردم درخصوص شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر و پیامدهای آن می‌پردازد.

یکی از ملاحظات مهم در پژوهش‌هایی از این دست، مسئله هم‌ارزی یا «معادل‌سازی»^{۲۳} است، مثلاً در این مطالعه ممکن است کاربرست مفاهیمی مانند «فردگرایی» و «اعتماد اجتماعی» در ادبیات جامعه‌شناختی و در میان متخصصان علوم اجتماعی با عامه مردم متفاوت باشد؛ از این رو مهم است که بدانیم، مقیاسی که جهت اندازه‌گیری یک متغیر در فرهنگی به کار رفته است، همان متغیر را در فرهنگ دیگر ارزیابی می‌کند (سیدامامی، ۱۳۸۶: ۴۱۵-۴۱۶)؛ درخصوص این موارد، برای دست‌یابی به دقت علمی و اعتباربخشی به پژوهش، علاوه بر این‌که موارد مقایسه‌ای را دقیقاً با ذکر نام مشخص کرده‌ایم، با کاربرست تکنیک‌های «بررسی همکار»^{۲۴}، «توصیف غنی و پرمایه»^{۲۵} و «ممیزی پژوهشی»^{۲۶} سعی کردیم «معادل‌سازی مفهومی»^{۲۷} و «معادل‌سازی سنجشی»^{۲۸} به نحوی باشد که فضای مفهومی به کار گرفته شده در میان متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم، برای مقایسه متناسب باشند.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. ادراک متخصصان علوم اجتماعی از تمارض اجتماعی

از نظرگاه متخصصان و خبرگانی که در این پژوهش به دیدگاه‌های آن‌ها رجوع شده، استراتژی تمارض اجتماعی رفتار پیچیده‌ای است که در چرخه معیوب مسئولیت‌گریزی، دلیل‌تراشی و «توریه»^{۲۹} می‌توان آن را تشخیص داد. در این خصوص، علاوه بر این‌که تمارض اجتماعی، اجباری خارجی بر افراد وارد می‌کند و پیامدهایی دارد، خود در مختصات از شرایط علی، شرایط زمینه‌ای و شرایط مداخله‌گر کشف و نه ابداع می‌شود.



شکل ۱: ابعاد مختلف تمارض اجتماعی (عیسی‌ملکی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۳).

Fig. 1: Different dimensions of social malingering (Isamaleki et al., 2021: 33).

نکته حائز اهمیت درباره پدیده تمارض اجتماعی، تأکید بر شرایط علی، و شرایط زمینه‌ای، و شرایط مداخله‌گر و هم‌چنین پیامدهای طفره رفتن از انجام دادن وظایف اخلاقی و قانونی با ارجاع دادن به عوامل بیرونی و دلایل ناموجه در تعاملات اجتماعی است. نکته مهم‌تر این‌که، طبق تعبیری معتدل از نظرگاه دورکیم مبنی بر این‌که

معنای اصیل پدیده‌های اجتماعی بی‌درنگ معلوم نیست و پدیده‌های اجتماعی باید به تدریج کشف، و ساخته و پرداخته شوند، و این نظرگاه «مونرو» (۱۹۴۶) که: پدیده‌های اجتماعی شیء نیستند و فهم آن‌ها بدون کوششی درونی برای درک آن‌ها میسر نیست (آرون، ۱۳۸۷: ۴۱)، تمارض اجتماعی نیز نیازمند کوششی درونی برای درک آن است؛ و دریافت‌های این پژوهش که در ادامه توضیح داده شده، به چنین درکی کمک می‌کند.

۴-۲. مقایسه دیدگاه‌های متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم درباره تمارض اجتماعی

گفت‌وگوهای عمیق با ۱۵ نفر از متخصصان علوم اجتماعی، به کشف پدیده «اعتراض»، به عنوان مقوله محوری، منجر شده است. بنا بر این دریافت، تمارض اجتماعی راهبردی برای مواجهه با مقوله اصلی یا همان شرایط اعتراض تحت تأثیر عوامل علی، و هم‌چنین در مواجهه با شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر است.

جدول ۱: کدهای محوری مرتبط با تمارض اجتماعی از نظرگاه متخصصان علوم اجتماعی (نگارندگان، ۱۴۰۰).

Tab. 1: Axial codes related to social malingering from the perspective of social science experts (Authors, 2021).

پدیده محوری	خوشه مقوله‌ای	مقوله سطح دوم	مقوله سطح اول
اعتراض به شرایط فرهنگی و اجتماعی و فقدان امنیت هستی‌شناختی	شرایط علی	تهدید امنیت هستی‌شناختی	تهدید امنیت هستی‌شناختی
	شرایط زمینه‌ای	حکمرانی بد	ناکارآمدی نهادهای اجتماعی و سیاسی
			بی‌عدالتی
			فقدان شفافیت در نظام سیاسی و اجتماعی
			فساد
			ضعف قانون
			ضعف دموکراسی
			تضاد منافع
		اخلاق‌گرایی ایدئولوژیک	اخلاق‌گرایی ایدئولوژیک
	شرایط مداخله‌گر	-	کیش فردیت
			ناهنجاری افراد و گروه‌های مرجع
			تضعیف اخلاق
	راهبردها	تمارض اجتماعی	مسئولیت‌گریزی
			توجیه و دلیل‌تراشی
			توریه
پیامدها	-	-	پیش‌بینی ناپذیری رفتارهای اجتماعی
			کاهش سرمایه اجتماعی

گفت‌وگوها با ۳۶ نفر از عامه مردم نیز به کشف پدیده «راهبردهای بقاء در شرایط آشفتگی اجتماعی» به عنوان مقوله محوری منجر شده است.

جدول ۲: کدهای محوری مرتبط با تمارض اجتماعی از دیدگاه عامه مردم (نگارندگان، ۱۴۰۰).
Tab. 2: Axial codes related to social Malinger from the Common People (Authors, 2021).

مقوله سطح اول	مقوله سطح دوم	مقوله محوری
نارضایتی از وضع موجود	انتقام از جامعه	راهبردهای بقاء در شرایط آشفتگی اجتماعی
تنازع برای بقاء		
سرخوردگی اجتماعی و یأس		
انتقام		
خودمحوری و عدم احساس تعلق	کاهش سرمایه اجتماعی	
از هم‌گسیختگی اجتماعی		
وابستگی اجتماعی	وابستگی اجتماعی	

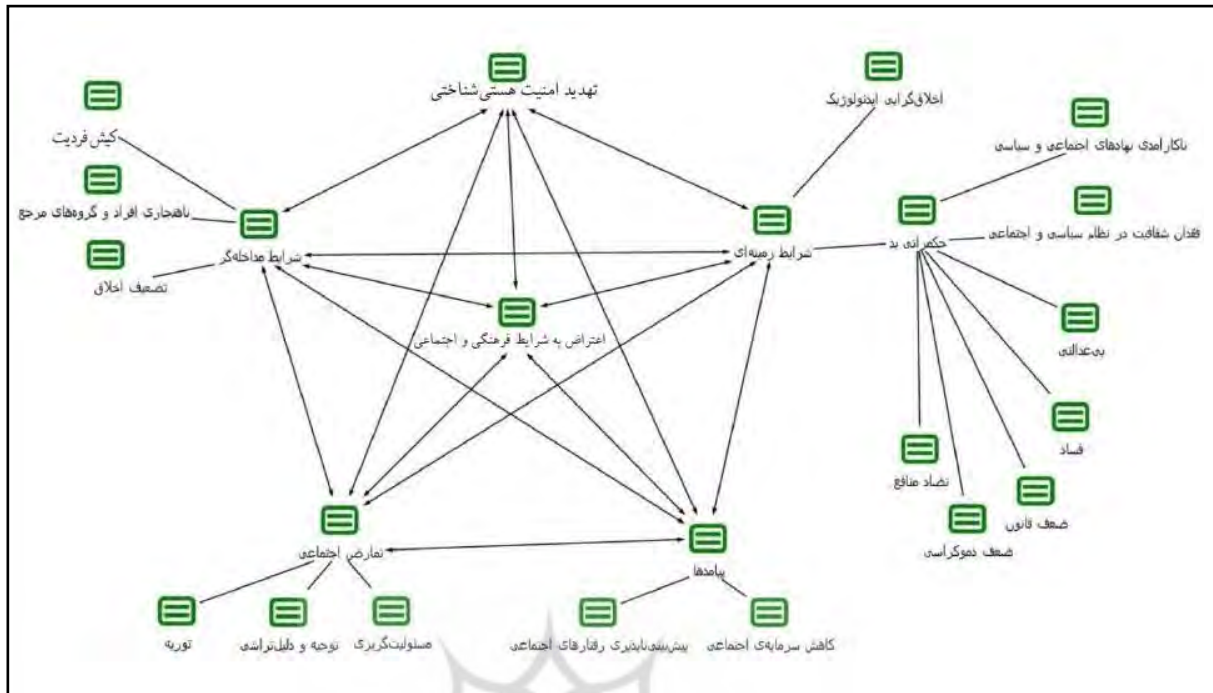
از دیدگاه عمومی تمارض اجتماعی راهبردی برای بقاء در شرایط آشفتگی اجتماعی است؛ در چنین شرایطی کاهش سرمایه اجتماعی از یک طرف، و وجود انگیزه‌های بسیار برای انتقام از جامعه از جانب دیگر، افراد را به مسئولیت‌گریزی و شانه خالی کردن از وظایف اخلاقی و قانونی سوق می‌دهد؛ هم‌زمان، وابستگی اجتماعی به دلیل و علت تعلق خاطر یا احتیاج موجب توریه، دلیل تراشی و توجیه، و ارجاع به عوامل بیرونی به عنوان دست‌آویزی برای انجام ندادن مسئولیت‌ها و فقدان وظیفه‌شناسی است.

۳-۴. پاسخ به پرسش‌های پژوهش

۳-۴-۱. تمارض اجتماعی در تعاملات اجتماعی و زندگی روزمره، تحت کدام شرایط علی ظهور و بروز می‌یابد؟ بنا بر دریافت‌های پژوهش، تراکم اعتراض افراد به شرایط فرهنگی و اجتماعی جامعه، در وضعیت تهدید امنیت هستی‌شناختی و وضعیت ترومایی مشاهده می‌شود. شکل ۲، مدل خروجی از نظرها‌های متخصصان و دیدگاه خبرگان علوم اجتماعی در مفهوم‌شناسی پدیده تمارض اجتماعی و تحلیل جامعه‌شناختی زمینه‌های شکل‌گیری آن در زندگی روزمره و حین تعاملات اجتماعی است. این مدل نشان می‌دهد پدیده‌های اعتراض، تمارض اجتماعی، حکمرانی بد، کیش فردیت، کاهش سرمایه اجتماعی و...، چندعلتی و چندجانبه‌اند؛ و بازتاب تفکری دیالکتیکی و ناظر بر پویایی‌های میان تعاملات اجتماعی است.

بنا بر دیدگاه خبرگانی که در این تحقیق به آراء آن‌ها رجوع کرده‌ایم، در جامعه‌ای که افراد احساس می‌کنند که در تعاملات و روابط اجتماعی رو دست خورده‌اند و به‌طریقی نادیده گرفته شده‌اند، تمارض اجتماعی یک سیستم دفاعی برای مواجهه با سرخوردگی اجتماعی، ناامیدی، احساس شکست، استیصال، احساس طردشدن، احساس نفرین‌شدگی، خشم، احساس قربانی‌شدن و به‌طور کلی تهدید امنیت هستی‌شناختی‌شان است؛ که پیش از این به ابراز اعتراض به شرایط پیش‌گفته می‌انجامد و نیز نوعی دهن‌کجی به سیستم اجتماعی است.

از منظر عمومی و مطابق با دیدگاه عامه مردم نیز این موضوع ذیل مقوله‌های سرخوردگی اجتماعی و یأس و انتقام، و در مضامینی نظیر ناامیدی از استیفای حق، درماندگی، خشم، احساس پایمال شدن حقوق، بغض و کینه



شکل ۲: مدل نظری پدیده اعتراض و راهبرد تمارض اجتماعی (عیسی‌ملکی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۴).

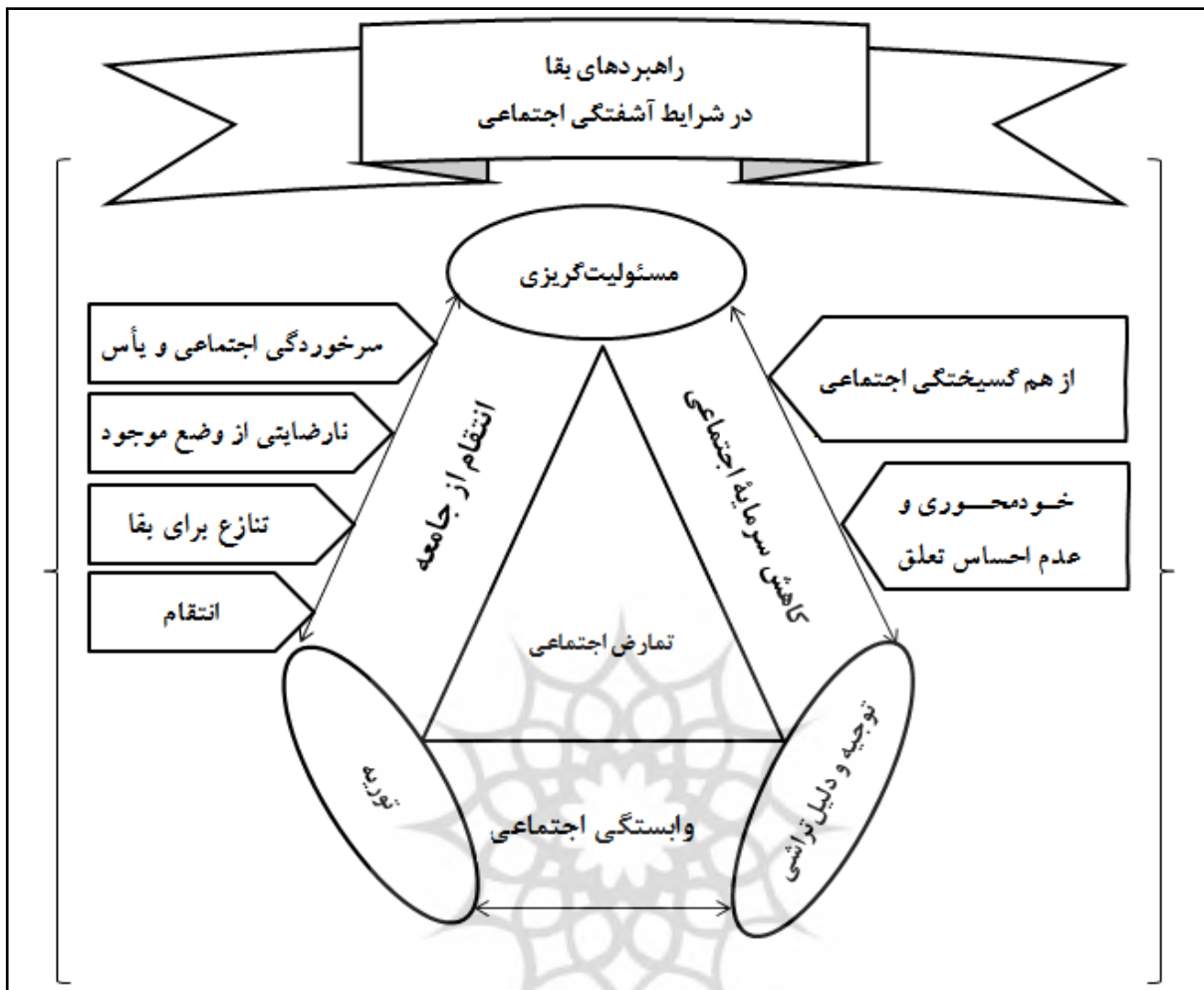
Fig. 2: Theoretical model of the protest phenomenon and social malingering strategy (Isamaleki et al., 2021: 44).

نسبت به جامعه و حاکمیت، و همچنین انتقام از جامعه مطرح می‌شود. شکل ۳ این دریافت را نشان می‌دهد و به نظر می‌رسد احساسات و تمایلات عامه مردم در مقایسه با دیدگاه متخصصان و خبرگان علوم اجتماعی قدری افراطی است؛ یا به عبارت دیگر، در واقع میزان سرخوردگی اجتماعی و احساس قربانی شدن در جامعه به حدی است که از مرحله اعتراض گذشته است؛ و تمارض اجتماعی نوعی انتقام از جامعه است؛ که نمایان‌گر تضاد در نتیجه آشفتگی و نابه‌سامانی بخش‌هایی از نظام اجتماعی است.

بنا بر دریافت‌های تحقیق، احساس پایمال شدن حقوق از طرف افراد جامعه، و سرخوردگی اجتماعی موجب بغض و کینه نسبت به جامعه و حاکمیت می‌شود. اگر سازوکارهای اجتماعی این بغض و کینه را رفع نکنند، تداوم این وضع حس انتقام را در افراد ناراضی برمی‌انگیزد؛ و احتمالاً افراد در تعاملات و روابط اجتماعی خود به فکر انتقام از جامعه خواهند بود. در این شرایط افراد برای مسئولیت‌پذیری و انجام تعهدات خود تمایل کمی دارند و اصطلاحاً با زرنگ‌بازی از انجام دادن وظایف اخلاقی و قانونی خودشان شانه خالی می‌کنند.

۴-۳-۲. عوامل زمینه‌ساز در بروز تمارض اجتماعی کدام‌اند؟

از نظر متخصصان علوم اجتماعی، این‌که تا چه حد افراد از شرایط علی تأثیر می‌پذیرند و پدیده‌ها در نتیجه آن به چه شکلی ظاهر می‌شوند، به شرایط زمینه‌ای، و مداخله‌گر و حتی راهبردهای کنش/کنش متقابل آن‌ها بستگی دارد؛ به علاوه، ناکارآمدی نهادهای سیاسی و اجتماعی، فقدان شفافیت در نظام سیاسی و اجتماعی، فساد، بی‌عدالتی، ضعف قانون و دموکراسی، و اخلاق‌گرایی ایدئولوژیک، موقعیت‌های خاص و ویژه‌ای هستند که از یک طرف سبب اتخاذ راهبردهای عمل/تعامل یعنی تمارض اجتماعی می‌شوند و از جانب دیگر، تهدید امنیت هستی‌شناختی افراد در این شرایط به تراکم اعتراض در جامعه می‌انجامد. این دریافت تحقیق با ویژگی‌ها و شاخص‌هایی که برنامه توسعه و پیشرفت سازمان ملل متحد برای حکمرانی خوب معرفی می‌کند و همچنین



شکل ۳: مدل حاصل از تحلیل داده‌ها دربارهٔ تمارض اجتماعی از دیدگاه‌های عمومی در میان عامهٔ مردم (عیسی‌ملکی و همکاران، ۱۴۰۰).
Fig. 3: Model derived from data analysis on social malingering from public perspectives among the Common People (Isamalak et al., 2021)

با نتایج آن هم‌خوانی دارد؛ یعنی عوامل پاسخ‌گویی، قانون‌محوری، اجماع‌محوری، عدالت، مشارکت، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، کارایی و ... در حکمرانی در نهایت موجب توسعهٔ پایدار می‌شود (کمیسون اقتصادی و اجتماعی آسیا و اقیانوسیه در سازمان ملل متحد، ۲۰۰۲ به نقل از شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲: ۱۰۰-۱۰۱)؛ و یکی از علائم آن مسئولیت‌پذیری اجتماعی شهروندان است که در ادبیات مرتبط با موضوع جامعه‌شناسی فساد ارتباط وثیقی با حکمرانی خوب و مسئولیت‌پذیری حاکمان دارد (فراهانی، ۱۳۸۴: ۲۲).

در میان عامهٔ مردم، این موضوعات در مقولهٔ نارضایتی از وضع موجود با مضامینی نظیر نارضایتی از نظام سیاسی و اجتماعی، فساد در میان صاحبان قدرت و مسئولیت، خلاءهای قانونی، جامعه‌پذیری ناکارآمد، فقدان حقوق شهروندی، فقدان شایسته‌سالاری، تبعیض و ... مطرح شده‌اند. از دیدگاه‌های عمومی این‌طور استنباط می‌شود که در زندگی روزمره، همیشه عواملی در حین تعاملات اجتماعی منجر به نارضایتی از وضع موجود می‌شوند؛ اگر این عوامل مدیریت و مرتفع نشوند، و تداوم یابند، در صورت عمومیت نارضایتی، در مکانیزم‌های اجتماعی اختلال ایجاد می‌شود و دیالکتیکی میان آشفتگی و نارضایتی از اوضاع به وجود می‌آید.

هم‌چنین، این تلقی که در جامعه باید مرتب‌ترین کج‌روی دیگران را پرداخت و نیز سرخوردگی ناشی از ناامیدی از حمایت اجتماعی در شرایطی که نارضایتی از وضع موجود بسیار است، سازوکارهای کنترل درونی را مخدوش

می‌کند؛ در این وضعیت از هم‌گسیختگی اجتماعی به بی‌اعتمادی اجتماعی و تضعیف ارزش‌های اخلاقی می‌انجامد؛ به این ترتیب، چون بقاء یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های افراد در روابط اجتماعی است، در چنین زیست‌جهانی و در وضعیت آشفتگی اجتماعی، دغدغه بقاء افراد را ناخودآگاه و نیز آگاهانه به ناسازگاری و حتی ستیز سوق می‌دهد.

۴-۳-۳. عوامل مداخله‌گر در بروز تمارض اجتماعی کدام‌اند؟

شرایط مداخله‌گر می‌توانند پدیده‌ها را تشدید یا تعدیل کنند. بنا بر دیدگاه‌های متخصصان، عملکرد افراد و گروه‌های مرجع، و موازنه میان حق و مسئولیت، هم‌چنین نظام اخلاقی در جامعه و مواردی از این دست تأثیر قابل تأملی هم در شرایط علی و شرایط زمینه‌ای و نیز درخصوص پدیده محوری و راهبردهای مواجهه با آن‌ها دارد. مرگ آرمان‌خواهی، فردگرایی، منفعت‌طلبی، زیست رقابتی، تفوق عقلانیت ابزاری بر عقلانیت تفهیمی، تضعیف اخلاق در جامعه، فقدان موازنه میان حق و مسئولیت، ناهنجاری افراد و گروه‌های مرجع، و پیروی اخلاق از محرک‌های شخصی و غرایز، علاوه بر این‌که به‌طور مستقیم می‌توانند موجب تمارض اجتماعی شوند، غیر مستقیم نیز با حکمرانی بد، و افزایش اعتراض، و هم‌چنین ناامنی هستی‌شناختی می‌توانند به فقدان مسئولیت‌پذیری، دلیل تراشی و فریب‌کاری دامن بزنند. در این شرایط افراد تمایل بیشتری برای فاصله‌گیری از نقش‌هایشان دارند و به تعبیر گافمن سعی می‌کنند از مشقت ایفای کامل نقش خود طفره روند. بنابراین تمارض اجتماعی می‌کنند و نقش‌های خود را با بی‌میلی ایفا می‌کنند و این موجب کاهش مشارکت اجتماعی و سیاسی، اخلاق در فرایند توسعه و پیش‌بینی‌ناپذیری رفتارهای اجتماعی و ... می‌شود.

این موضوعات از منظر عمومی و در میان عامه مردم ذیل مقولات خودمحوری و عدم احساس تعلق، از هم‌گسیختگی اجتماعی و تنازع برای بقاء مطرح شده‌اند. بنا بر دریافت‌های تحقیق، زندگی روزمره و روابط اجتماعی هیچ‌گاه خالی از افرادی نیست که با حق‌کشی و زیاده‌خواهی در قبال دیگران اجحاف می‌کنند؛ اگر با تراکم این پدیده‌ها در جامعه عده زیادی احساس کنند باید مرتب تاوان کج‌روی دیگران را بپردازند، تعاملات اجتماعی به سمت تنازع برای بقاء می‌رود.

دریافت‌های این پژوهش نشان می‌دهد زندگی همراه با بغض و کینه و در شرایط تنازع برای بقاء موجب فقدان احساس تعلق اجتماعی است؛ که در نتیجه آن رفتارهای غیر اخلاقی و غیر مسئولانه در جامعه افزایش می‌یابد؛ به علاوه، خودمحوری و عدم احساس تعلق نیز بر آتش تنازع برای بقاء در جامعه می‌دمد و آن را شعله‌ور می‌سازد. از هم‌گسیختگی در جامعه و عدم احساس تعلق، سرمایه اجتماعی را کاهش می‌دهد. در این شرایط بدقولی، تنبلی، راحت‌طلبی، لاپالایی‌گری، بی‌مسئولیتی و بی‌شرمی در جامعه بیش‌تر شده و افراد با فریب‌کاری و دروغ‌گویی به مسئولیت‌گریزی و دلیل‌تراشی برای آن روی می‌آورند.

۴-۳-۴. افراد برای تمارض اجتماعی چه استراتژی‌هایی را به کار می‌گیرند و راهبردهای مواجهه با آن‌ها در تعاملات اجتماعی و زندگی روزمره معمولاً چگونه است؟

بنا بر توضیحات پیشین، حکمرانی بد، تهدید امنیت هستی‌شناختی، منفعت‌طلبی، کیش فردیت و در مجموع شرایطی که پیش‌تر تشریح کردیم به تراکم اعتراض در جامعه می‌انجامد. این وضع به اتخاذ راهبردهای خاصی منجر می‌شود؛ نوع خاصی از عمل/تعامل در روابط اجتماعی که با فقدان مسئولیت‌پذیری، دلیل‌تراشی، و مظلوم‌نمایی فریب‌کارانه همراه است؛ شیوه خاصی از کنش/کنش متقابل که در آن افراد در عین طفره رفتن از مسئولیت‌های اخلاقی و قانونی و هم‌چنان علاقه‌مند به تداوم روابط اجتماعی خود هستند و به این ترتیب بقاء خود را در جایگاهی که در آن حضور دارند، تضمین می‌کنند؛ سبک خاصی از زندگی و رفتار که اگرچه خود موجب

اعتراض و نارضایتی عمومی است، اقبال عمومی نیز دارد و به نظر می‌رسد پی‌درپی در روابط اجتماعی تولید و بازتولید می‌شود.

دریافت‌های این تحقیق نشان می‌دهد، از نظر خبرگان علوم اجتماعی، تمارض اجتماعی خود راهبردی در مواجهه با تهدید امنیت هستی‌شناختی است. بنا بر دریافت‌های عمومی در میان عامه مردم نیز، انسان‌ها در هر وضعی، حتی در کم‌ترین میزان از سرمایه اجتماعی و حادث‌ترین شرایط تنازع برای بقاء، به دیگران احتیاج دارند. این احساس نیاز به دیگران و وابستگی اجتماعی، چه از روی تعلق خاطر و چه از روی نیاز. برخی افراد را می‌دارد تا در صورت طفره رفتن از انجام دادن وظایف اخلاقی و قانونی، با توریه و دلیل تراشی اعمال و رفتار خود را به گونه‌ای تفسیر کنند که انگار عواملی غیر از اراده خودشان سبب مسئولیت‌گریزی و فقدان وظیفه‌شناسی‌شان بوده است؛ بنابراین، تمارض اجتماعی راهبردی برای بقاء در شرایط آشفتگی اجتماعی است. شرایطی که در آن کاهش سرمایه اجتماعی از یک طرف، و وجود انگیزه‌هایی برای انتقام از جامعه از جانب دیگر، افراد را به شانه خالی کردن از انجام وظایف اخلاقی و قانونی و مسئولیت‌گریزی سوق می‌دهد؛ و هم‌زمان، وابستگی اجتماعی به دلیل و علت تعلق خاطر یا احتیاج موجب توریه و دلیل تراشی و ارجاع به عوامل بیرونی به عنوان دست‌آویزی برای انجام ندادن مسئولیت‌ها و فقدان وظیفه‌شناسی است.

۵. نتیجه‌گیری

مطالعه پدیده تمارض اجتماعی و زمینه‌های شکل‌گیری آن از منظر متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم نشان‌گر تأکید بر پدیده محوری اعتراض در ارتباط با تمارض اجتماعی از نظرگاه متخصصان و خبرگان علوم اجتماعی، و تمرکز بر راهبردهای بقاء در دیدگاه‌های عمومی است.

از نظر خبرگان علوم اجتماعی پدیده محوری اعتراض همراه با شرایط علی، زمینه‌ای و عوامل مداخله‌گر مرتبط با آن، به راهبرد تمارض اجتماعی از سوی افراد در جامعه‌ای مواجه با ناامنی هستی‌شناختی، اخلاق‌گرایی ایدئولوژیک، حکمرانی بد و ... می‌انجامد. یعنی در چنین زیست‌جهانی، افرادی که اعتراض دارند، تمارض اجتماعی می‌کنند و نتیجه آن کاهش سرمایه اجتماعی، پیش‌بینی ناپذیری رفتارهای اجتماعی، ترجیح منافع فردی به منافع جمعی، افزایش نیاز به نظام کنترل بیرونی، کاهش مشارکت اجتماعی و سیاسی، ضعف سازوکار کنترل درونی و اخلال در فرآیند توسعه است.

چگونگی ادراک افراد از تمارض اجتماعی در تعاملات خود با دیگران را می‌توان از چشم‌انداز نظریه عمل توضیح داد. به این ترتیب که، کردار انسان به‌ویژه اثر مفروضات مسلم بر آن، یعنی ماهیت آن‌ه و میزان تأثیر مفروضات بر عمل‌شان، برای کنش‌گران اجتماعی به‌طور کامل آشنا نیست (بیرنسنکی، ۲۰۰۷ به نقل از ریتزر، ۱۳۹۳: ۳۱۷). درباره این موضوع بوردیو در خصوص فلسفه عمل یا تئوری کنش خود می‌گوید: اغلب کنش‌های انسانی بر استعدادها و آمادگی‌های کسب‌شده‌ای که باعث می‌شوند کنش به سمت این یا آن هدف تفسیر شود متکی‌اند؛ بدون این‌که کسی بتواند ادعا کند که آن هدف را آگاهانه در دستور کار داشته است (بوردیو، ۱۳۸۰: ۲۴۶-۲۴۷). هم‌چنین، وفق نظریه ساختاریابی‌گیدنز، آگاهی کنش‌گران اجتماعی از تمارض اجتماعی در زندگی روزمره و روابط اجتماعی از جنس آگاهی عملی است. از این نظرگاه، آگاهی استدلالی و آگاهی عملی متمایزند. به اعتقاد گیدنز آگاهی استدلالی متضمن توانایی توصیف کنش با کلمات است و آگاهی عملی شامل کنشی است که کنش‌گر بدیهی در نظر می‌گیرد، بی‌آن‌که قادر باشد کاری را که انجام می‌دهد با کلمات بیان کند (ریتزر، ۱۳۹۳: ۶۹۷-۶۹۸). از دیگر نتایج محوری و مهم تحقیق این است که تمارض اجتماعی به مثابه کنش اجتماعی، در نموداری از شرایط علی، و زمینه‌ای و عوامل مداخله‌گر آن و هم‌چنین در شبکه‌ای میان آن شرایط و تمارض اجتماعی به مثابه راهبردی برای مواجهه با آن‌ها و نیز در دیالکتیکی میان همه آن‌ها با پیامدهای‌شان، و پیامدهای تمارض اجتماعی قابل درک و دریافت است. این دریافت در شکل ۲ ترسیم شده است.

به علاوه، آن چنان که در شکل ۳ ترسیم شده است، تمارض اجتماعی به مثابه کنش و برهم‌کنش‌های ویژه‌ای که تداعی‌گر فقدان مسئولیت‌پذیری، دلیل‌تراشی و توریه است، به طرق مختلف در زندگی روزمره و حین تعاملات اجتماعی ابراز می‌شود. این کنش اجتماعی در نوسانی میان وابستگی و از هم‌گسیختگی اجتماعی، راهبردی برای بقاء در وضعیت آشفتگی اجتماعی است و در حوزه آگاهی عملی کنش‌گران اجتماعی قرار می‌گیرد. درخصوص این که راهبرد تمارض اجتماعی به یک عادت‌واره اجتماعی و فرهنگی تبدیل شده یا خیر، مناقشاتی میان خبرگان علوم اجتماعی وجود دارد؛ اما قریب به اتفاق ایشان به بحث برانگیز بودن این موضوع قائل هستند. از فحوای کلام متخصصان این‌طور برمی‌آید که اکنون میان شرایط علی، شرایط زمینه‌ای و عوامل مداخله‌گر و راهبردهای مواجهه با اعتراض روابط دیالکتیکی برقرار است. بنابراین، میان تمارض اجتماعی، کاهش سرمایه اجتماعی، اعتراض، حکمرانی بد، تضعیف اخلاق، کیش فردیت و پیش‌بینی‌ناپذیری رفتارهای اجتماعی ارتباط تنگاتنگی وجود دارد.

برداشت‌های عمومی مؤید نظرگاه‌های خبرگان علوم اجتماعی است؛ با این تفاوت که در نظرگاه‌های تخصصی تأکید بر روی پدیده محوری اعتراض به شرایط فرهنگی و اجتماعی است، ولی در میان عامه مردم تأکید بر روی راهبردهای بقاست، که هم بقای افراد و هم بقای جامعه را در پی دارد؛ البته از هر دو نظرگاه، تمارض اجتماعی راهبردی متناسب با زمینه‌ها و شرایط است؛ یعنی ترفندها، تدابیر و شگردهایی که کنش‌گران اجتماعی در پیش می‌گیرند تا در زندگی روزمره و روابط اجتماعی در نوسان‌گریز و از هم‌گسیختگی و وابستگی اجتماعی دوام بیاورند؛ با این توجه مهم که این ترفندها، تدابیر و شگردها حتماً نیت‌مند نیستند و در حوزه آگاهی استدلالی کنش‌گران اجتماعی قرار ندارند. بنابراین تمارض اجتماعی عملی است که به تعبیر گیدنز در نظریه ساختاریابی کنش‌گران اجتماعی آن را به وجود نمی‌آورند، بلکه تمارض اجتماعی از طریق شیوه‌هایی که کنش‌گران اجتماعی خودشان را آن‌طور ابراز می‌کنند، به‌طور دائم بازآفرینی می‌شود. این بدان معناست که عاملان و عملکردشان شرایطی را می‌سازند که آن فعالیت را امکان‌پذیر می‌کند. پس تمارض اجتماعی را نه آگاهی تولید می‌کند، نه استنباط از واقعیت اجتماعی و نه حتی ساختار اجتماعی؛ بلکه این کنش‌گران اجتماعی هستند که برای ابراز خویشتن دست به عمل می‌زنند و با همین عمل است که، آگاهی و نیز ساختار آن چنان که هست و دائماً می‌شود. پدید می‌آیند. در جدول ۳ شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر و پیامدهای تمارض اجتماعی از دیدگاه‌های متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم مقایسه می‌شود.

جدول ۳: شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر و پیامدهای تمارض اجتماعی (نگارندگان، ۱۴۰۰).

Tab. 3: Causal, contextual, intervening conditions and consequences of social malingering (Authors, 2021).

موارد مقایسه	متخصصان علوم اجتماعی	عامه مردم
شرایط علی	تهدید امنیت هستی‌شناختی و وضعیت ترومایی	سرخورگی اجتماعی و احساس پایمال شدن حقوق
شرایط زمینه‌ای	حکمرانی بد و اخلاق‌گرایی ایدئولوژیک	نارضایتی از وضع موجود
شرایط مداخله‌گر	کیش فردیت و تضعیف اخلاق	فقدان احساس تعلق اجتماعی و تنازع برای بقاء
پیامدها	کاهش سرمایه اجتماعی و پیش‌بینی‌ناپذیری رفتارهای اجتماعی	بی‌اعتمادی و از هم‌گسیختگی اجتماعی

در این پژوهش، به‌طور کلی مانع جدی و مؤثری برای بررسی پدیده تمارض اجتماعی و زمینه‌های شکل‌گیری آن از دیدگاه‌های متخصصان علوم اجتماعی و عامه مردم وجود نداشت.

بنا بر دریافت‌های این پژوهش، پدیده تمارض اجتماعی در دیالکتیک عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر آن پدید می‌آید و در رابطه متقابل با آن‌ها به تولید و بازتولید خودش و آن‌ها می‌انجامد، و بنا بر ویژگی سیالیت پدیده‌های اجتماعی، مهم‌ترین راهکار پیش‌گیری و کاهش پدیده تمارض اجتماعی، رصد دائمی آن در کنش و برهم‌کنش‌های اجتماعی است؛ دریافت این‌که این کنش اجتماعی چطور در تعاملات اجتماعی و زندگی روزمره، هم جهان اجتماعی را می‌سازد و هم محصول آن است؛ به این ترتیب، مواجهه صحیح با این پدیده اجتماعی می‌تواند به پیش‌گیری و کاهش آن کمک کند. مثلاً نهادهای آموزشی و پرورشی می‌توانند با ایجاد خودآگاهی درخصوص پدیده تمارض اجتماعی، افراد جامعه را نسبت به عواقب این کنش اجتماعی حساس و با برنامه‌های آموزشی و پرورشی اخلاقی و انسانی، برای کنترل عوامل مداخله‌گر در تمارض اجتماعی تلاش کنند. هم‌چنین نهادهای تقنینی و انتظامی با تمرکز بر نحوه تولید و بازتولید این پدیده در کنش و برهم‌کنش‌های اجتماعی باید سعی کنند تا عوامل زمینه‌ای و علی مرتبط با آن را مرتفع سازند.

از نظرگاه متخصصان و از چشم‌اندازی جامعه‌شناختی، کسانی تمارض اجتماعی می‌کنند که اعتراض دارند؛ ارزیابی تجربی پدیده تمارض اجتماعی نیز نشان می‌دهد این پدیده نوعی انتقام‌گرفتن از جامعه است؛ بنابراین، هر گونه مواجهه کارشناسانه با اعتراض و سرخوردگی اجتماعی افراد در تعاملات اجتماعی و زندگی روزمره و ایجاد اطمینان برای احقاق حقوق، نوعی پیش‌گیری یا درمان تمارض اجتماعی نیز است.

پاس داشت حقوق شهروندی و تمارض اجتماعی نسبت معکوس دارند؛ بنابراین، با پاس داشت جدی و مستمر حقوق شهروندی می‌توان از اختلالات کارکردی تمارض اجتماعی در نهادهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی پیش‌گیری کرد. هم‌چنین، اخلاق‌گرایی ایدئولوژیک و مصادره احکام دینی به مطلوب‌های فردی و جناحی، زمینه‌ساز تمارض اجتماعی است؛ بنابراین خوب و بد، و بایدها و نبایدهای اجتماعی نایستی به مرزبندی میان گروه‌های مختلف در جامعه و ایجاد خصومت میان آن‌ها بی‌انجامد. تفسیر از خوب و بد، و باید و نبایدهای اجتماعی بایستی مبتنی بر قدرت اخلاقی و ناشی از احترام وجدان‌های عمومی باشد، نه بر اساس استیلای سلطه پیروان آن تفاسیر و قدرت ذی‌نفعان آن باید و نبایدها؛ که در غیر این صورت ضعیفان و زخم‌خوردگان چنان استیلایی ممکن است تمارض اجتماعی کنند؛ و اختلالات ناشی از آن دامن‌گیر همه اعضای جامعه اعم از قدرت‌مندان و ضعیفان می‌شود.

ناهنجاری افراد و گروه‌های مرجع، و به‌ویژه تساهل و چشم‌پوشی از آن، موجب رواج تمارض اجتماعی در تعاملات و زندگی روزمره است؛ بنابراین، برای پیش‌گیری از تمارض اجتماعی باید ناهنجاری افراد و گروه‌های مرجع بدون اغماض و حتی شدیدتر و حساس‌تر از عموم افراد در جامعه بررسی و اعمال قانون شود. موضوع این پژوهش و به‌طور کلی مضامین مرتبط با تمارض اجتماعی قابلیت پیگیری بیشتر دارند؛ مثلاً می‌توان مقولات الگوی پارادایمی ارائه‌شده در این پژوهش را به صورت فرضیه نوشت و به شیوه پیمایشی در سطح وسیع و در بین جوامع آماری مختلف آزمون کرد.

سپاسگزاری

با سپاس فراوان از همه متخصصان و شهروندانی که در این تحقیق شرکت کرده‌اند.

مشارکت درصدی نویسندگان

طراحی تحقیق، نظارت علمی: سید صمد بهشتی (نویسنده مسئول)؛ توسعه ابزار، کار میدانی و تحلیل جزئی: امیر عیسی ملکی؛ تحلیل نهایی، نگارش و بررسی انتقادی: هر دو نویسنده.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تاد منافعی اعلام نکردند. این مقاله مستخرج از رساله دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران با عنوان «مفهوم‌شناسی پدیده تمارض اجتماعی و تحلیل جامعه‌شناختی زمینه‌های شکل‌گیری آن در زندگی روزمره (مطالعه موردی تعاملات میان کارکنان و مراجعان شورای حل اختلاف در شهر تهران با راهبرد نظریه زمینه‌ای)»، دانشگاه یاسوج بوده است.

پی‌نوشت

۱. تمارض (Malingering) به معنای بیمارنمایی و خود را به بیماری زدن برای فرار از انجام مسئولیت است. در این پژوهش تمارض اجتماعی معنای وسیع‌تری دارد که در کلیت و تمامیت پژوهش دریافت می‌شود.

2. Social Malingering
3. Causal Conditions
4. Contextual Conditions
5. Anselm L. Strauss
6. Juliet M. Corbin
7. Grounded Theory
8. B. G. Glaser
9. Social Role
10. Theoretical Sensitivity
11. Social Action
12. Practice Theory
13. Habitus
14. Agents
15. Externality
16. Internality
17. Agency-Structure Integration
18. Dualism
19. Duality
20. Discursive Consciousness
21. Practical Consciousness
22. Qualitative Meta - Analysis
23. Equivalence
24. Peer Debriefing
25. Rick and Thick Description
26. Verification
27. Conceptual Equivalence
28. Measurement Equivalence

۲۹. توریه به معنای پوشانیدن و پنهان کردن حقیقت است. در ادبیات فقهی درباره توریه اختلاف نظر وجود دارد؛ برخی توریه را دروغ می‌دانند؛ بنابراین، به کار بردن آن را تنها در مواردی که دروغ جایز است، مجاز می‌شمارند. برخی دیگر توریه را مطلقاً جایز می‌شمارند (اترک، ۱۳۸۹: ۷۵-۹۴). در تعاملات اجتماعی، برخلاف احکام فقهی که قصد آن از توریه رد ظلم و مفسده است، شاهد توریه به منظور منفعت طلبی، سلب مسئولیت، فرار از مجازات قانون و ... هستیم.

کتابنامه

- آرون، ریمون، (۱۳۸۷). مراحل اساسی سیر اندیشه در جامعه‌شناسی. ترجمه باقر پرهام، چاپ نهم، تهران: شرکت انتشاراتی علمی و فرهنگی.
- ابادری، یوسف، (۱۳۸۱). «فروپاشی اجتماعی». گفت‌وگو با یوسف ابادری، ماهنامه آفتاب. ۱۹ (مهرماه): ۳۲ - ۴۱.
- اترک، حسین، (۱۳۸۹). «ماهیت و حکم اخلاقی توریه». نشریه معرفت اخلاقی، ۱(۴): ۷۵-۹۴. <http://pajoohi.ir/a-46772.aspx>
- برگر، پیتر، (۱۳۹۳). دعوت به جامعه‌شناسی: نگاهی انسان‌گرایانه. ترجمه رضا فاضل، تهران: نشر ثالث.
- بوردیو، پیر، (۱۳۸۰). نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی. ترجمه مرتضی مردیها، تهران: نقش و نگار.
- تارنمای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۹). «تولید ناخالص داخلی GDP - Gross Domestic Product». (۱۳۹۹/۸/۱). <https://www.cbi.ir/simplelist/4507.aspx>

- ترنر، جانان، (۱۳۹۴). نظریه‌های نوین جامعه‌شناسی. ترجمه علی اصغر مقدس و مریم سروش، تهران: جامعه‌شناسان.
- خبرگزاری دانشجویان ایران (۱۳۹۵/۴/۲۲). «اتلاف انرژی در ایران ۳/۵ تا پنج برابر بیش از مصرف جهانی است». (۱۳۹۷/۸/۱). <https://www.isna.ir/news/95040112537>
- خرم‌رودی، مصطفی، (۱۳۸۳). «هنجاریابی تست تمارض SIRS». رساله دکتری تخصصی رشته روان‌پزشکی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی، استاد راهنما: ناصر مهاجرانی، استادان مشاور: پوراعتمادی، ربابه مزینانی و حسن پاشا شریفی.
- داداش‌پور، نازنین، (۱۳۹۲). «بررسی فراوانی موارد خطای پزشکی در بیمارستان پور سینای رشت در سال ۱۳۹۱». رساله دکتری پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گیلان، دانشکده پزشکی، استاد راهنما: پیمان اسدی، استاد مشاور: بهزاد زهره‌وندی.
- داوودی، علیرضا، (۱۳۹۴/۱۱/۱۱). «روایت یک پزشک از تمارض عجیب یک بیمار»، (۱۳۹۷/۱۱/۲)، www.tabnak.ir/fa/news/564669
- دورکیم، امیل، (۱۳۸۷). قواعد روش جامعه‌شناسی. ترجمه علی محمد کاردان، چاپ هشتم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- رنانی، محسن، (۱۳۹۹/۶/۱۳). «قصه مرد عروسک‌ساز»، <http://renani.net/index.php/text/poetry/811-2020-09-03-13-13-28-41> (۱۳۹۹/۸/۱).
- رهبر طارمسری، مرتضی؛ مهدوی برمچی، آریا؛ و همکاران، (۱۳۹۶). «مقایسه نیم‌رخ روانی افراد متمارض با افراد عادی در مراجعان به پزشکی قانونی». مجله دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۲۶ (۱۰۳): ۵۲-۴۶. <http://journal.gums.ac.ir/article-1-1523-fa.html>
- ریتزر، جورج، (۱۳۹۳). نظریه جامعه‌شناسی. ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
- سیدامامی، کاووس، (۱۳۸۶). پژوهش در علوم سیاسی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی دانشگاه امام صادق (ع).
- شریف‌زاده، فتاح؛ و قلی‌پور، رحمت‌اله، (۱۳۸۲). «حکمرانی خوب و نقش دولت»، مجله فرهنگ مدیریت، ۱ (۴): ۹۳-۱۰۹. https://jome.ut.ac.ir/article_14192_c9df4cb49c7407a048bf8331d65863b5.pdf
- عیسی‌ملکی، امیر؛ بهشتی، سید صمد؛ و حیدری، آرمان، (۱۳۹۹). «مفهوم‌شناسی و تحلیل جامعه‌شناختی زمینه‌های شکل‌گیری پدیده تمارض اجتماعی». نشریه پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۹ (۳۱): ۱۹-۵۰. <https://doi.org/10.22108/srspi.2020.122952.1551>
- عیسی‌ملکی، امیر؛ بهشتی، سید صمد؛ و حیدری، آرمان، (۱۴۰۰). «ظهور تمارض اجتماعی در زندگی روزمره (مورد مطالعه: تعاملات میان کارکنان و مراجعان مجتمع شماره ۱۰ مرکز شورای حل اختلاف شهر تهران)». نشریه جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۲ (۳): ۷۷-۱۰۰. <http://dx.doi.org/10.22108/jas.2021.126253.2030>
- عیسی‌ملکی، امیر؛ و بهشتی، سید صمد، (۱۴۰۲). «تحلیل جامعه‌شناختی قهرمان‌پروری در تعاملات اجتماعی به مثابه تمارض اجتماعی؛ مطالعه موردی فیلم «قهرمان»». فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۵ (۶۱): ۷۹-۱۰۶. <http://dx.doi.org/10.22035/jicr.2022.3034.3366>
- فراستخواه، مقصود، (۱۳۹۴). ما ایرانیان: زمینه‌کاوی تاریخی و اجتماعی خلیقات ایرانی. چاپ پنجم، تهران: نشر نی.
- فراهانی، محمد، (۱۳۸۴). فساد و امنیت. چاپ سوم، تهران: پرسمان.
- کاظمی، عباس، (۱۳۹۴). «نیازمند روشنفکران عمل‌گرا هستیم». گفت‌وگو با عباس کاظمی، روزنامه صدا. ۱۳۹۴/۹/۷، صفحه ۳۸.

- گیدنز، آنتونی؛ و بردسال، کارن، (۱۳۸۹). جامعه‌شناسی. ترجمه حسن چاوشیان، چاپ چهارم از ویراست: چهارم، تهران: نشر نی.

- هادیانفر، سید کمال (۱۳۹۸/۵/۲۳). «ساعتی ۲ نفر در تصادفات کشور کشته می‌شوند»، (۱۳۹۸/۵/۲۴)، <http://pana.ir/news/946816>

- Abazari, Y., (2002). "Social collapse". Conversation with Yousef Abazari, *Aftab Monthly*, 19, 32-41 (in persian).

- Aguirre, R. T. & Bolton, K. W., (2014). "Qualitative interpretive meta-synthesis in social work research: Uncharted territory". *Journal of Social Work*, 14 (3): 279-294.

- American Psychiatric Association, (1994). "Diagnostic and Statistical Manual, Mental Disorders". 4rd. American Psychiatric Association, Washington D.C. 272 (10): 828-829.

- Aron, R., (2008). *Main Currents in Sociological Thought*. Translated by: Baqer Parham, ninth edition, Tehran: Elmi va Farhangi Publishing Company. (in Persian).

- Atrak, H., (2010). "The Nature and Moral Judgment of Pretention". *Journal of Ethical Knowledge*, 1 (4): 75-94. (in persian).

- Berger, P. L., (2014). *Invitation to Sociology: a humanistic perspective*. Translated by: Reza Fazel, Tehran: Third Edition. (in persian).

- Biernacki, R., (2007). "Practice". In: George Ritzer (ed.) *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Oxford: Blackwell: 3607-3069.

- Bourdieu, P., (1977). *Outline of Theory of Practice*. London: Cambridge University Press.

- Bourdieu, P., (2001). *Theory of Action: Practical Reasons and Rational Choice*. Translated by: Morteza Mardiha, Tehran: Naghsh va Negar. (in Persian).

- Dadashpour, N., (2013). "Study of Medical Errors in Pour Sina Hospital in Rasht in 2012". Ph.D Thesis in Doctor of Medicine and Health Services, University of Gilan, Supervisor: Peyman Asadi, Consultant Professor: Behzad Zohrehvandi (in persian).

- Davoodi, A., (31/1/2016). "A Doctor's Narration of a Patient's Strange Malingering". www.tabnak.ir/fa/news/564669 (28/1/2019), (in persian).

- Durkheim, E., (1938). *The Rules of Sociological Methods*. Chicago: University of Chicago Press.

- Durkheim, E., (2008). *The Rules of Sociological Method*. Translated by: Ali Mohammad Kardan, 8th edition, Tehran: Tehran University Press. (in persian).

- Farahani, M., (2015). *Corruption and security*. Third Edition. Tehran: Porseman Publication (in Persian).

- Ferasatkah, M., (2015). *We iranians: A historical and social contextualizing of iranian ethos*. Fifth Edition. Tehran: Ney Publication (in Persian).

- Giddens, A., (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.

- Giddens, A., (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity.

- Giddens, A. & Birdsall, K., (2010). *Sociology*. Translated by: Hassan Chavoshian, fourth edition of the fourth edit, Tehran: Ney Publishing (in persian).
- Goffman, E., (1961). *Encounters: Two Studies in the Sociology of Interaction*. Indianapolis. IN: Boobs-Merrill.
- Hadiyanfar, S. K., (2019/08/14). "Two people are killed every hour in accidents in the country". Retrieved from: <http://pana.ir/news/946816><http://pana.ir/news/946816> (in persian).
- Honneth, A., (1996). *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Translated by: Joel Anderson, Cambridge: by Polity Press.
- Iranian Students News Agency. (12/7/2016). "Energy loss in Iran is 3.5 to Five Times More Than Global Consumption". <https://www.isna.ir/news/95040112537> (23/10/2018) (in persian).
- Isamaleki, A., Beheshty, S. S. & Heidari, A., (2021). "The Concept and Sociological Analysis of the Conditions of Social Malingering". In: *Strategic Research on Social Problems in Iran*, 9 (31): 19-50. <http://dx.doi.org/10.22108/srsp.2020.122952.1551> (in persian).
- Isamaleki, A., Beheshty, S. & Heidari, A., (2021). "The emergence of social malingering in everyday life: interaction among employees and clients in complex no. 10 of dispute resolution council center in Tehran". *Journal of Applied Sociology*, 32(3): 77-100. <http://dx.doi.org/10.22108/jas.2021.126253.2030> (in persian).
- Isamaleki, A. & Beheshti, S. S., (2023). "A sociological analysis of constructing a hero in social interactions as the social malingering: A case study of "A Hero" Movie". *Journal of Iranian Cultural Research*, 16(1): 75-102. <http://dx.doi.org/10.22035/jicr.2022.3034.3366> (in persian).
- Kazemi, A., (2015). "We Need Pragmatic Intellectuals". *Sound Magazine*, Conversation with Abbas Kazemi, 28/11/2015, page 38 (in persian).
- Khorramroodi, M., (2004). "SIRS Malingering Test Standardization". Ph.D Thesis in Psychiatry, University of Welfare and Rehabilitation Sciences. Supervisor: Nasser Mohajerani, Consulting Professors: Pour etmadi, Robabeh Mazinani and Hassan Pasha Sharifi (in persian).
- Monnerot, J., (1946). *Les Faits Sociaux Ne Sont Pas Des Choses*. Paris: Gallimard.
- Rahbar Taramsari, M., Mahdavi Baramchi, A., Taghilou, S. et al., (2018). "Comparison Between the Psychic Profile of Malingerers and Normal Clients to Guilan Province General Office of Forensic Medicine". *Journal of Guilan University of Medical Sciences*, 26 (103): 46-52. <http://journal.gums.ac.ir/article-1-1523-fa.html> (in Persian).
- Renani, M., (3/9/2020). "The Story of a Puppet Maker". <http://renani.net/index.php/text/poetry/811-2020-09-03-13-13-28-41> (22/10/2020) (in persian).
- Ritzer, G., (2014). *Sociological Theory*. Translated by: Houshang Naebi, Tehran: Ney Publishing (in persian).
- Seyed-Emami, K., (1997). *Research in Political Science*. Tehran: Institute of Cultural and Social Studies, Imam Sadeq University (in persian).
- Sharifzadeh, F. & Gholipour, R., (2003). "Good Governance and the Role of Government". *Journal of Management Culture*, 1 (4): 93-109. https://jomc.ut.ac.ir/article_14192_c9df4cb49c7407a048bf8331d65863b5.pdf

- Stern, P. N., (1981). "Grounded Theory Methodology: its Uses and Processes". *Image*, 12 (1): 20-23.
- Turner, J. H., (2002). *Face-to-face: Toward a Sociological Theory of Interpersonal Behavior*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Turner, J. H., (2015). *Contemporary Sociological Theory*. Translated by: Ali Asghar Moghaddas and Maryam Soroush, Tehran: Jamea shenasan. (in persian).
- UN ESCAP., (2002). "What Is Good Governance". at: PAPP List of Projects Contact Us, Online at <http://www.Papp.Undp.Org.governance/about.Htm> (11/8/2016).
- Weber, M., (1964). *Basic Concepts in Sociology*. New York: Citadel.
- Website of the Central Bank of the Islamic Republic of Iran. (2020). "Gross Domestic Product". <https://www.cbi.ir/simplelist/4507.aspx> (22/10/2020) (in persian).

